

Contributed by David Dessers
woensdag, 23 maart 2005 -

Met een reis van bijna twintig uur in de benen komen we dan eindelijk aan op de luchthaven van Porto Alegre. Hier zullen we twee weken verblijven bij Marizia en Valerio, twee militanten van Democracia Socialista, de zusterorganisatie van de SAP die deel uitmaakt van de grote arbeiderspartij PT. Ook Rood-columnist en Herzeelse schaduwburgemeester "Felipé Debo" en "Fabrizio", mijn collega van het Sociaal Forum van België vinden onderdak op hetzelfde adres. Marizia komt ons oppikken op de luchthaven en brengt ons naar de kleinere gemeente Eldorado do Sul. De vijftien kilometer tussen Porto Alegre en onze tijdelijke woonplaats drukken ons meteen met de neus op de lokale sociale realiteit: links en rechts van de weg kijken we uit op de uitgestrekte sloppenwijken die de stad omringen. Best wel schokkend voor een jongen uit Zuid-Limburg.

Minder dan twintig jaar geleden nog maar verdween in dit land de militaire dictatuur, na een periode van hevige stakingen en strijd. Het militaire bewind had 21 jaar kunnen standhouden, met alle gevolgen vandien: doodseskaders, martelingen, politieke gevangenen, repressie etc. Enkele hoofdrolspelers van de strijd tegen die militaire dictatuur maken vandaag deel uit van de federale regering van Brazilië. Figuren als president Inacio "Lula" da Silva of Olivio Dutra blijven over een halve-godenstatus beschikken omwille van de strijd die ze toen geleverd hebben. Het verhaal van hun partij, de PT, leest al evenzeer als een trein. In 1980 zag de partij het daglicht, nog onder het militair bewind. Op nog geen twintig jaar werd de partij uitgebouwd tot een massale arbeiderspartij, steunend op de grote sociale bewegingen van het land: de arbeidersbeweging, de beweging van de landloze boeren, de bewegingen van mensen zonder dak boven het hoofd etc. Minder dan 25 jaar na de oprichting wordt de historische stakingsleider Lula da Silva beëdigd als president van Brazilië. Ook dat betekende een kleine culturele revolutie voor het land: Lula werd de eerste arbeider in Zuid-Amerika die het tot president wist te schoppen. En ondanks alle kritieken die je vandaag kan horen, blijven de werkende mensen daar heel omzichtig mee omspringen, want "hij is één van ons...".

Churascu noemen ze het het. Een soort van Braziliaanse barbecue; varkensribben en méér van dat fraais op spiezen in een vuuroven. Valerio is er een groot liefhebber van en de omvang van zijn buik doet vermoeden dat hij niet aan zijn eerste boutje toe is. Wat later staan de spiezen verticaal in houten blokken op tafel. De maaltijd maar ook de discussie kan beginnen. We willen alles weten: wat denkt Valerio van de regering Lula? Welke rol speelt Democracia Socialista binnen de PT? Waarom behoudt Democracia Socialista haar minister, Miguel Rosetto, binnen de regering Lula, terwijl de sleutelposities van die regering bezet worden door liberale ministers? Wat te denken van de nieuwe linkse partij Psol, de partij voor socialisme en vrijheid, die werd opgericht door vier PT-parlementsleden die uitgesloten werden uit de partij omdat ze weigerden een pensioenhervorming van de regering mee goed te keuren. Bij de vier hoorde ook Helena Heloísa, lid van Democracia Socialista en nu voorzitter van de nieuwe partij. Een hele reeks vragen waarop we slechts mondjesmaat het antwoord zouden krijgen. En dan nog.

Eén zaak wordt snel duidelijk. De militanten van Democracia Socialista zitten in Porto Alegre met een behoorlijke kater. Die houden ze over aan de laatste gemeenteraads-verkiezingen van enkele maanden geleden. Voor het eerst sinds vijftien jaar greep de PT naast de macht in de Zuid-Braziliaanse stad. De partij blijft wel de grootste fractie in de gemeenteraad behouden. Onze kameraad en PT-kandidaat burgemeester Raul Pont haalde tijdens de eerste ronde van de burgemeesterverkiezingen nog de meeste stemmen achter zijn naam. In de tweede ronde kon de rechtse kandidaat Fogaça echter winnen, doordat alle andere partijen blok vormden tegen de links Pont.

In 1989 was Porto Alegre de allereerste grote stad van Brazilië waar de PT de

Contributed by David Dessers
woensdag, 23 maart 2005 -

burgemeesterverkiezingen won en het beleid kon bepalen. Zo kort na de val van de dictatuur was dit een historische gebeurtenis voor links. Radicaal linkse tendensen als Democracia Socialista staan er sterk en bepalen er mee de koers van de PT en dus ook van het stadsbestuur. Het linkse bestuur slaagt erin om via een radicaal democratisch radensysteem de bevolking bindende inspraak te geven in de kern van het beleid: de begroting en de investeringen. Uiteraard komen daardoor de sociale noden bovenaan de politieke agenda te staan. De levensverwachting ligt in Porto Alegre inmiddels bijna tien jaar hoger dan in de rest van Brazilië. De sloppenwijken zijn er natuurlijk nog steeds. Door de plattelandsvlucht kennen de Braziliaanse steden een enorme bevolkingsaan groei. En de nieuwkomers komen haast zonder uitzondering in de sloppenwijken terecht. In die context is het zeker niet niks dat het PT-bestuur van Porto Alegre erin slaagde om het percentage van de bevolking dat in sloppenwijken woont te stabiliseren op ongeveer 20% (van de inmiddels anderhalf miljoen inwoners). In São Paulo woont bijvoorbeeld 40% van de 20 miljoen inwoners in sloppenwijken. Het linkse bestuur wist de stad op de wereldkaart te plaatsen, niet enkel door de participatieve democratie maar ook als gaststad van het Wereld Sociaal Forum. De verkiezingsnederlaag van 2004 betekent het einde van een tijdperk.

Op een avond zijn we te gast bij Helena Bonuma, vroeger gemeenteraadslid van Porto Alegre en haar partner Luciano Brunet, één van de architecten van de participatieve democratie. Beiden zijn lid van Democracia Socialista. De Belgen sluiten zich op in de keuken en bereiden er 'Vol au vent'... Was ik dan geen vegetariër? In het zomerse Brazilië valt er weinig van te merken. Na een beker Caiperina komt het gesprek op gang. We hebben het over Raul Pont, die eerder op de dag op het WSF deelnam aan een panelgesprek over de regering Lula. Die regering Lula is er slechts kunnen komen, zei hij, in akkoord met de nationale burgerij en de instellingen van het kapitalisme. Ze verbindt er zich toe om netjes de schulden terug te betalen en werkt dus binnen een budgettair keurslijf dat opgelegd wordt door het IMF. Binnen die politieke marge stelt de regering Lula toch drie duidelijke taken voorop. 1) De honger bestrijden via programma's rond voedselbedeling voor de armsten. 2) De corruptie bannen uit het staatsapparaat. Geen overbodige luxe in een land waar in de jaren negentig na een onderzoek bleek dat tot 40% van het federaal werkingsbudget opging aan corruptie. 3) De repressie bestrijden. Ook dit laatste maakt een verschil voor de miljoenen mensen in Brazilië zonder grond of zonder dak die aan illegale bezettingen doen. De echte "serieuze" ministerposten (economie, financiën, landbouw) moest Lula echter overlaten aan "betrouwbare" figuren van liberale stempel.

Echte herverdeling komt er dus niet aan te pas. En daarom tracht Lula dan maar binnen de arbeidersklasse te herverdelen. Je neemt bij de wat meer begoede werknemers (zoals de ambtenaren) om geld te vinden voor sociale programma's. Wel vaker horen we linkse mensen de regering Lula verdedigen als een soort van compromisregering, trouw aan het kapitaal, maar toch ook ten dienste van (het armste deel van) de arbeidersklasse. Als marxist gaat er dan bij mij een alarmlichtje branden.

Luciano zucht en blaast. Hij vertelt dat het voor Lula ook stilaan zijn laatste kans werd om president te worden van Brazilië, na lange jaren van presidentiële kiescampagnes. Hij was dus hoe dan ook tot heel veel compromissen bereid om die macht te krijgen. Bovendien, stelt Luciano, is Lula op een aantal punten gewoon overtuigd geraakt van de neoliberale uitgangspunten. Hij investeert bijvoorbeeld méér geld in private universiteiten dan in de publieke omdat hij écht denkt dat die efficiënter werken...

Contributed by David Dessers
woensdag, 23 maart 2005 -

Het gesprek wordt wat moeilijker als we beginnen over de positie van Miguel Rosetto, minister van landhervorming en lid van de Vierde Internationale. Kort gesteld komt het er volgens Luciano en Helena op aan om op zo'n manier aan politiek te doen dat je de band met de massa van de werkende mensen niet verliest. Democracia Socialista heeft de PT mee opgericht en uitgebouwd, gedurende die 25 jaar. Vandaag organiseert de tendens enkele duizenden PT-militanten en staat ze sterk in enkele bastions. Na de overwinning van Lula in 2003 besloten alle belangrijke linkse tendensen om een minister af te vaardigen in de regering. De basis zou gewoonweg niet begrepen hebben waarom wij plots aan de kant zouden gaan staan, zegt Luciano, en we zouden ons in dat geval helemaal geïsoleerd hebben. De centrale vraag is dan ook of de Brazilianen vandaag klaar zijn voor een breuk met de regering of met de PT.

Helena meent dat het er vandaag op aankomt om met enkele linkse ministers uit regering gezamenlijk afwijkende standpunten in te nemen en gemeenschappelijke verklaringen op te stellen over de noodzaak van een koerswijziging. Als je dan breekt met Lula kan je breken met verschillende ministers samen, voor het oog van de basis en op een manier waarop die basis ook begrijpt waarom. Opnieuw knippert er een alarmlichtje in mijn hoofd. Staat de geschiedenis niet bol van voorbeelden van antikapitalisten die na machtsdeelname in het kader van een kapitalistische staat net helemaal opgezogen werden door die staat? Mijn reisgenoot "Felipé Debo" heeft het er allemaal minder moeilijk mee...

Als Miguel Rosetto vandaag echter overweegt om af te treden als minister van landhervorming, staat onmiddellijk de MST (Beweging van landloze boeren die honderdduizenden families organiseert in 'illegale' landbezettingen) aan zijn deur met de vraag om toch maar op post te blijven. Ook dat is een realiteit.

Deze gesprekken spelen zich natuurlijk af in het kader van het Wereld Sociaal Forum. In de zinderende Braziliaanse hitte nemen 150.000 andersglobalisten deel aan de vijfde editie van dit Forum. Heel de Latijns-Amerikaanse radicale linkerzijde is op het appèl. Maoïsten proberen ons met afzichtelijke graffiti te overtuigen dat het imperialisme slechts een papieren tijger is. Voorts komen we in de manifestaties tijdens het forum de PSTU tegen, de morenistische variant van het trotskisme, die kennelijk in Brazilië behoorlijk wat militanten kent. De PSTU profileert zich als een typische klein-linkse partij en werpt zich op als een alternatief voor "de verrader Lula". Toch komen ze in de peilingen niet verder dan de nul komma zoveel score. Valerio vreest dat de nieuw opgerichte partij Psol hetzelfde lot zal beschoren zijn. Er is nu reeds sprake van toenemende spanningen tussen Psol en PSTU, die zich beide zien als hét alternatief voor de PT. De vraag is echter of het vandaag mogelijk is om op basis van de reële ontevredenheid over delen van het beleid van de regering een politiek alternatief uit de grond te stampen.

In de buurt van de politieke stands lopen we Henrique tegen het lijf. Hij is een militant van de Psol. Zijn verhaal zit logisch in elkaar. De regering Lula voert een politiek die wat betreft de economische fond weinig verschilt van die van zijn voorganger Cardoso. Binnen dat neoliberale keurslijf kan je geen politiek voeren ten gunste van de arbeidersklasse, stelt hij. De regering Lula heeft nu reeds drie belangrijke neoliberale hervormingen doorgevoerd: de pensioenhervorming, de hervorming van de universiteiten en een hervorming die te maken heeft met de vakbonden. Wat dat laatste betreft, komt het erop neer dat de nationale syndicale structuren een stuk méér macht krijgen, waardoor het overleg aan de top 'onder vrienden' kan beklonken worden. Vier parlementairen kregen het niet over hun linkse hart om in naam van de

Contributed by David Dessers
woensdag, 23 maart 2005 -

interne democratie deze hervormingen mee goed te keuren. Een uitsluiting volgde. En dus richtten ze een nieuwe partij op, de Psol, die nu probeert om het ongenoegen over de regering, links te kanaliseren.

Politiek gezien klopt het als een bus. De centrale vraag blijft echter of de Braziliaanse arbeidersklasse zomaar bereid is om tegen "haar" historische partij in te gaan, zo kort na het aan het aan de macht komen van Lula, zo kort na de periode van rechts bestuur in Brazilië, zo relatief kort na de val van de militaire dictatuur. De PT is niet zomaar de Braziliaanse variant van de Europese sociaal-democratie. Hier kan je wel beweren dat de sociaal-democratie in grote mate een electorale machine is geworden, met weinig intern politiek leven. In Brazilië blijft dat voorlopig wel even anders. De PT is dé arbeiderspartij, die overigens geen lid is van de socialistische internationale, waarbinnen tal van stromingen, waaronder heel wat marxistische en antikapitalistische stromingen actief zijn. De partij is niet enkel op een bureaucratische maar ook op een organische wijze verbonden met de grote sociale bewegingen die het land rijk is. Velen vragen zich daarom af of het project van de Psol wel levensvatbaar is. De voorstanders dragen aan dat de partij in enkele regio's 3 tot 5 procent van de stemmen haalt in de peilingen. En elke dag sluiten nieuwe leden aan...

Op een terrasje in de zon komen we onverwachts een vroegere voorzitter van de Leuvense VZW Los Buenos tegen. We besluiten dat hij onze fanfare van honger en dorst mag vervoegen en samen trekken we naar het immense sportcomplex van de stad, waar niemand minder dan de Venezolaanse president Hugo Chavez zijn opwachting zal maken. Chavez, die niet alleen Trotski citeert tijdens zijn onvergetelijke toespraak maar ook stelt dat we voor de keuze tussen kapitalisme en socialisme staan, wordt voorafgegaan door een reeks Braziliaanse sprekers. Ondermeer de voorzitter van de vakbond CUT neemt het woord. Hij wordt uitgejouwd door zowat 90% van de 20.000 aanwezigen. De man had geweigerd de stakingen van de ambtenaren tegen de pensioenhervorming te erkennen, uit loyaliteit aan Lula, en heeft het daardoor overduidelijk verkorven bij grote delen van het - uiteraard erg gepolitiseerde - publiek. Na hem is het de beurt aan Olivio Dutra, linkse frontman van de PT en momenteel minister van steden in de regering Lula. Met spanning kijken we uit naar de reactie van de zaal. Zal ook hij de volle lading krijgen, als politieke verantwoordelijke? De sfeer slaat plots volledig om en een ruime meerderheid van de aanwezigen juicht Dutra toe. We snappen er even niets meer van. Kennelijk dringt het tot het publiek door dat Dutra een linkse koers voor de regering voorstaat. Een zoveelste illustratie van de contradicties die momenteel zo tekenend zijn voor de Braziliaanse linkerzijde. Pas terug in België lees ik een artikel over Louizinne Lins, die als militante van Democracia Socialista verkozen werd tot PT-burgemeester van de Noord-oostelijke stad Fortaleza. Ze werd als kandidaat naar voor geschoven door de basis van de PT. In de eerste ronde moest ze het echter opnemen tegen een kandidaat van de PCdoB, die, straf genoeg, de steun kreeg van de nationale PT-leiding. Lula steunde dus niet de eigen PT-kandidaat, die hij als te links beschouwt. En toch werd Louizinne verkozen in een stad die twee miljoen inwoners telt... Een knappe stunt, die ook aantoont dat het voor de linkerzijde van de PT mogelijk blijft om tegen de leiding in te gaan en een linkse koerswijziging te bepleiten. Ik trek voor mezelf een hoogst persoonlijk besluit: mocht ik Braziliaan zijn - een gedachte die me niet tegen de borst stuit - zou ik blijven militeren binnen de PT en mee de basis organiseren voor een radicale, linkse koerswijziging. Alleen lijkt me dat niet simpel als tegelijkertijd een vertegenwoordiger van mijn stroming zou deel uitmaken van de regering...